

Muallif: Abjabborov Asadbek Ruslan o'g'li

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti talabasi

Ilmiy rahbar: Irnazarov Shuxrat Najmetdinovich

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti o'qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada huquqiy ijodkorlik tushunchasi, uning mazmun-mohiyati hamda jamiyat taraqqiyotidagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, huquqiy ijodkorlikning asosiy shakllari, subyektlari va tamoyillari yoritilib, qonun ijodkorligi jarayonining zamonaviy tendensiyalari ko'rib chiqiladi. Muallif huquqiy ijodkorlikni takomillashtirishning dolzarb masalalariga e'tibor qaratadi hamda milliy qonunchilikni rivojlantirishda uning ahamiyatini asoslab beradi.

Kalit so'zlar: Huquqiy ijodkorlik, qonun ijodkorligi, normativ-huquqiy hujjatlar, huquq manbalari, qonunchilik, davlat organlari, huquqiy tizim, normativ akt, demokratik islohotlar.

Kirish: Hozirgi kunda jamiyat hayotining barcha sohalarida chuqur islohotlar amalga oshirilayotgan bir paytda huquqiy ijodkorlik masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Chunki huquqiy ijodkorlik davlat va jamiyat taraqqiyotini belgilovchi asosiy omillardan biri bo'lib, u orqali ijtimoiy munosabatlar tartibga solinadi va mustahkamlanadi.

Huquqiy ijodkorlik — bu vakolatli organlar tomonidan normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish, qabul qilish va takomillashtirishga qaratilgan faoliyatdir. Ushbu jarayon nafaqat yangi qonunlarni yaratishni, balki mavjud huquqiy normalarni zamon talablariga mos ravishda yangilashni ham o'z ichiga oladi.

Bugungi globalashuv sharoitida huquqiy tizimning samaradorligi ko'p jihatdan huquqiy ijodkorlik sifatiga bog'liq. Shu sababli, ushbu maqolada huquqiy ijodkorlikning nazariy asoslari va amaliy jihatlari keng yoritiladi.

Huquq ijodkorligi qanday jarayon va u qay ko'rinishlarda namoyon bo'ladi?

Huquq ijodkorligi – bu eng avvalo, vakolatli davlat organlarining normativ-huquqiy aktlarini yaratish, ularga o‘zgartirish kiritish yoki ularni bekor qilishga qaratilgan faoliyatdir.

Huquq ijodkorligi turlari sifatida quyidagilarni ko‘rsatib o‘tish mumkin:

- bevosita huquq ijodkorligi (umumxalq referendumi);
- davlat organlarining huquq ijodkorligi (Oliy Majlis, Vazirlar Mahkamasi, vazirliklar va boshqalar);
- alohida mansabdor shaxslarning huquq ijodkorligi (Prezident, vazirlar, hokimlar va boshqalar);
- mahalliy o‘zini o‘zi boshqarish organlarining huquq ijodkorligi.

Huquq ijodkorligi – jamiyat va davlatning huquqiy ehtiyojlarini aniqlash va baholash, vakolatli subyektlarning huquqiy hujjatlarini belgilangan tartibda shakllantirishi va qabul qilishini qamrab oluvchi jarayonidir.

Ushbu ta’rifda quyidagi muhim jihatlarga urg‘u berilgan:

1. huquqiy tartibga solishni talab etadigan holat yoki jarayonni anglash, o‘rganish va tahlil etish;
2. Bu yoki o‘sha huquqiy akti qabul qilish vakolatiga ega organni (subyektni) aniqlash;
3. Qabul qilinishi nazarda tutilayotgan aktning shaklini tanlash;
4. Tegishli protsedura doirasida huquqiy akti tayyorlash, qabul qilish yoki o‘zgartirish. Albatta, sanab o‘tilgan bu jihatlarda o‘zaro bog‘liq va yaxlit jarayondir.

Savol: Huquq ijodkorligi – huquq yaratishning murakkab jarayoni sifatidagi o‘rniga huquqiy baho bering.

Qonun ijodkorligi jarayonining printsiplari va bosqichlari nimalardan iborat:

Qonunchilik ijodkorligi jarayoni deganda parlamentning o‘z vakolatidan kelib chiqqan holda qonunni qabul qilish, uni o‘zgartirish yoki jamiyat hayotida uzoq

muddat davomida amalda bo‘lib, ijro etilish odatiga aylangan odat, axloq yoki boshqa ijtimoiy normalarni sanksiyalashga qaratilgan faoliyati tushuniladi.

Qonunchilik ijodkorligi jarayoni – davlat oliy vakillik organining Konstitutsiyada belgilangan tartibda yangi qonunlar yaratishga, amaldagi qonunlarga qo‘shimcha va o‘zgartirish kiritishga qaratilgan, shuningdek, eskirgan qonunlarni bekor qilish borasidagi harakatlari yig‘indisi bo‘lib, u qonun bilan tartibga solinishi zarur bo‘lgan munosabatlarni aniqlash, qonun loyihasini tayyorlash, uni muhokama qilish va qabul qilishni o‘z ichiga oladi.

Qonun ijodkorligi tamoyillari: ilmiylik; professionalizm; qonuniylik; demokratizm; oshkoralik; tezkorlik.

Qonun chiqarish jarayoni bosqichlariga quyidagilar kiradi:

- 1) Qonunchilik tashabbusi;
- 2) Qonun loyihasi muhokamasi;
- 3) Qonunni qabul qilish;
- 4) Qonunni imzolash va e'lon qilish.

Yuridik texnika deganda nima tushuniladi?

Yuridik texnika – bu ma'lum bir mamlakatda vakolatli davlat organlari tomonidan normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish, qabul qilish, rasmiylashtirish, amaldagilariga tegishli o‘zgarish va qo‘shimchalar kiritish, eskilarini bekor qilishda hamda individual yuridik hujjatlar, ya'ni huquqni qo‘llash hujjatlarini qabul qilish jarayonida foydalaniladigan uslublar, usullar, yo‘llar va vositalar, shuningdek amaliy ko‘nikmalar majmui dir.

Yuridik texnika deganda, keng ma'noda, fuqarolik jamiyatining boshqaruv organlari ko‘zlaydigan maqsadlarni tegishli vositalar va usullar majmui orqali huquqiy normalar oqimiga moslashtirish va ushbu normalarni ijro qilinishiga erishish tushuniladi. Tor ma'noda esa yuridik texnika tushunchasi huquq tilini ishlatish, yuridik fikrlash shartlarini belgilaydigan va aniqlaydigan masalalar, yoki har-xil texnik usullar va qoidalarni qo‘llash bilan chegaralanadi.

Yuridik texnikaning eng muhim talablaridan biri – bu har bir yaratilgan normativ-huquqiy hujjat, avvalo mantiqiy muntazamlikka asoslangan holda, bir-biriga bog‘liq va har biri oldingi normaning mazmunidan kelib chiqadigan normalar tizimidan iborat bo‘lishi kerak. Boshqacha qilib aytganda, har bir norma yaxlit bir tizimning mustaqil, biroq o‘zicha va undan keyingi normalarga mazmunan bog‘liq birligi sifatida joylashtirilishi lozim.

Bunda, normativ-huquqiy hujjatning biron-bir normasi boshqa normaga mazmunan zid kelmasligini ta’minlash muhim ahamiyatga ega. Har bir norma yagona tizimning bo‘g‘ini sifatida normativ hujjat yo‘nalishiga mos kelishi lozim. Biroq bu fikr, bir normativ-huquqiy hujjat ichida ziddiyat bo‘lmasa bo‘ldi, degani emas, albatta. Alohida olingan normativ-huquqiy hujjat yaxlit qonunchilik tizimidagi barcha huquqiy normalarga zid kelmasligi lozim. Shu jihatdan olganda, huquqiy tizimda o‘zaro ziddiyatlar bo‘lmasligiga erishish hamda huquq ijodkorligining samadorligini oshirishda yuridik texnika muhim ahamiyatga egadir.

Savol: Huquq ijodkorligi jarayonida yuridik texnikaning roliga huquqiy baho bering.

Javobi: Huquq ijodkorligi jarayonida **yuridik texnika** hal qiluvchi o‘rin tutadi va unga yuqori darajada huquqiy baho berish mumkin. Chunki yuridik texnika — bu normativ-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqishda qo‘llaniladigan usullar, vositalar va qoidalar majmui bo‘lib, qonunlarning aniqligi, tushunarligi va izchilligini ta’minlaydi.

Avvalo, yuridik texnika huquqiy normalarning **aniq va lo‘nda ifodalanishini** kafolatlaydi. Agar norma noaniq yoki chalkash bayon etilsa, u amaliyotda turlicha talqin qilinishi mumkin, bu esa huquqni qo‘llashda muammolarni keltirib chiqaradi. Shu sababli yuridik texnika qonun matnining ravon, qisqa va tushunarli bo‘lishini ta’minlaydi.

Ikkinchidan, u normativ-huquqiy hujjatlarning **mantiqiy tuzilishini** shakllantiradi. Ya’ni moddalar, qismlar va bandlarning izchil joylashuvi hujjatni o‘qish va qo‘llashni osonlashtiradi. Bu esa huquqiy tizimning barqaror ishlashiga xizmat qiladi.

Uchinchidan, yuridik texnika orqali huquqiy hujjatlar o‘rtasida **muvofiglik va uyg‘unlik** ta’minlanadi. Agar bu talabga rioya qilinmasa, qonunlar o‘rtasida ziddiyatlar yuzaga keladi va bu huquqiy tartibotga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, yuridik texnika huquq ijodkorligi jarayonining **samaradorligini oshiradi**, chunki u normativ hujjatlarni ishlab chiqishda yagona standart va mezonlarni belgilaydi. Bu esa qonunlarning sifatini yaxshilashga olib keladi.

Xulosa qilib aytganda, yuridik texnika — huquq ijodkorligining ajralmas qismi bo‘lib, u qonunlarning sifatli, aniq va amaliyotga mos bo‘lishini ta‘minlaydi. Shu sababli unga huquqiy jihatdan yuqori baho beriladi va uni takomillashtirish huquqiy tizim rivojining muhim sharti hisoblanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, huquqiy ijodkorlik jamiyatda ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish va davlat boshqaruvini samarali tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi. U nafaqat yangi normativ-huquqiy hujjatlarni yaratish, balki mavjud qonunchilikni takomillashtirish orqali huquqiy tizimning barqaror rivojlanishini ta‘minlaydi.

Shuningdek, huquqiy ijodkorlik jarayonining samaradorligi uning ilmiy asoslanganligi, ochiqligi va zamon talablariga mosligi bilan belgilanadi. Bu jarayonda davlat organlari bilan bir qatorda fuqarolik jamiyati institutlarining ham faol ishtiroki muhim o‘rin tutadi.

Kelgusida huquqiy ijodkorlikni yanada rivojlantirish uchun qonun ijodkorligi jarayoniga zamonaviy yondashuvlarni joriy etish, xalqaro tajribani o‘rganish hamda huquqiy madaniyatni oshirish zarur. Faqat shundagina adolatli va samarali huquqiy tizimni shakllantirish mumkin bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Davlat va huquq nazariyasi / Mas‘ul muharrirlar H.B. Boboev, H.T. Odilqoriev. – T.: Iqtisodiyot va huquq dunyosi, 2000. – 528 b.
2. Islomov Z.M. Davlat va huquq nazariyasi. – T.: Adolat, 2007. – 916 b.
3. Islomov Z.M. *Teoriya gosudarstva i prava* (1-qism. Davlat nazariyasi). Darslik. – T.: TGYUI, 2013. – 325 b.
4. Lazarev V.V., Lipen S.V., Saidov A.X. *Teoriya gosudarstva i prava: Darslik / akad. K.X. Abduraxmanov tahriri ostida.* – M.: Rossiya iqtisodiy akademiyasi, 2008. – 620 b.
5. Odilqoriev X.T., Tulteev I.T. va boshq. Davlat va huquq nazariyasi: Darslik / prof. X.T. Odilqoriev tahriri ostida. – T.: Sharq, 2009. – 592 b.

6. Hans Kelsen. *General Theory of Law and State*. – Cambridge: Harvard University Press, 2009. – 517 p.
7. Scott Veitch, Emilios Christodoulidis, Lindsay Farmer. *Jurisprudence: Themes and Concepts*. 2-nashr. – London: Routledge, 2012. – 305 p.
8. H.L.A. Hart. *The Concept of Law*. 3-nashr. – Oxford: Oxford University Press, 2012.